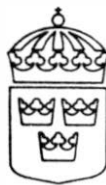

Motion till riksdagen

1988/89:L201

av Martin Olsson m. fl. (c)

Lagstiftning om ideella föreningar

Mot.
1988/89
L201-203

Ett fritt och av statsmakterna oberoende organisationsväsende och föreningsliv är genom sin omfattning och sina uppgifter en viktig del av vårt folkstyre. De synnerligen många föreningar och organisationer som är verksamma har nämligen avgörande betydelse i vårt samhälle eftersom de fullgör både för den enskilde och för samhället väsentliga uppgifter på många områden exempelvis inom ekonomisk, facklig, politisk och humanitär verksamhet samt i religionsutövning, vetenskap, forskning och idrott. Praktiskt taget alla i vårt land tillhör en eller flera föreningar. Även om medlemskap är frivilligt för den enskilde är det i stor utsträckning en förutsättning för att vederbörande skall kunna hävda sina rättigheter och intressen samt för att kunna utöva fritidsaktiviteter och hobbies.

Att på olika sätt underlätta och stimulera föreningslivet men även att verka för skydd för den enskildes ställning inom och gentemot en organisation måste enligt centerpartiet ses som ett centralt samhällsintresse. Frågan om den enskilde medlemmens rättigheter och skyldigheter inom en organisation liksom medborgarnas ställning gentemot olika organisationer, har under senare år uppmärksammats allt mer. Dessutom har frågor om organisationernas ställning och inflytande inom vårt moderna samhälle och förhållandet mellan samhälle och organisationer tilldragit sig ett växande intresse.

För föreningar, som är organiserade som ekonomiska föreningar, gäller sedan mycket länge lagstiftning, vilken reglerar deras verksamhet. Ny lag om ekonomiska föreningar har för övrigt fastställts under det gångna året. Alla övriga föreningar, vilket är flertalet, betraktas som ideella. För dessa finns ingen speciell lagreglering i civilrättsligt hänseende.

I denna motion tar vi på nytt upp frågan om utredning om lagstiftning för ideella föreningar i syfte att främst ge grundläggande regler för den enskildes ställning inom och gentemot en organisation.

Vi har i tidigare motioner (senast motion 1987/88:K205) även tagit upp frågan om utredning om kooperativa tendenser i vårt samhälle och i vilken utsträckning den enskildes ställning i förhållande till organisationerna bör ges ett ökat skydd i regeringsformen. Frågan om organisationernas ställning kommer in i flera av de delundersökningar som den s.k. maktutredningen genomför. Vi utgår därför ifrån att underlag för bedömning av dessa spörsmål kommer att finnas sedan maktutredningens arbete avslutats varför vi nu finner det erforderligt att upprepa detta motionskrav.

Som nämnts har den enskildes ställning inom och gentemot organisationerna kommit att diskuteras allt mer och vissa förhållanden kritiserats hårt.

Den starkaste kritiken har därvid riktats mot kollektivanslutningen av fackföreningsmedlemmar till det socialdemokratiska partiet, vilken fortsatt trots att riksdagen upprepade gånger sedan 1973 uttalat sig emot denna i ett demokratiskt samhälle helt oacceptabla verksamhet.

Flera händelser och förhållanden under senare år har aktualiserat frågan om behov av lagstiftning för att skydda medlemmens ställning och finna regler för rättigheter och skyldigheter.

Som exempel på sådana händelser kan erinras om uppmärksammade fall av dels uteslutning eller hot om uteslutning av medlemmar ur fackliga organisationer, dels vägran att få utträde. Andra exempel är fall där förening avtalat med visst försäkringsbolag om kollektiva sakförsäkringar för sina medlemmar utan att ha inhämtat dessas samtycke. Denna fråga avgjordes 1987 av högsta domstolen som med fyra röster mot en beslöt uttala att beslut om kollektiv hemförsäkring ej kan anses uppenbart strida mot förbundets syften, varför alla medlemmar i förbundet är bundna av beslutet oavsett egna önskningsar.

När det gäller övriga samhällsmedborgares förhållande till vissa organisationer kan nämnas fackföreningars blockader dels mot enmansföretagare utan anställda, dels mot företagare utan anställda som är medlemmar i den blockerande organisationen.

Enligt vår uppfattning finns det utan tvekan starka skäl för en närmare utredning rörande såväl behovet som den lämpliga utformningen av lagstiftning om de ideella föreningarna. En utgångspunkt måste vara att variationsrikedomen i föreningslivet inte får begränsas eller föreningslivet och organisationsväsendet hindras. Det viktigaste i en sådan lagstiftning bör vara det som ur samhällets synpunkt är mest skyddsvärt, nämligen den enskildes ställning i förhållande till organisationerna. Det gäller exempelvis rätten att bli medlem i, rätten till utträde ur och rätten att stå utanför en organisation. Det gäller även medlems rättigheter och skyldigheter vid hot om eller beslut om uteslutning samt medlems bundenhet av beslut som fattas utan hans medverkan eller som rör frågor utanför föreningens verksamhetsområde. Ytterligare frågor där lagreglering bör övervägas är minoritetsskyddet, ekonomi och revision, skadeståndsskyldighet, ansvar för uppkomna förbindelser, upplösning av förening och villkoren för att en ideell förening skall anses vara en juridisk person.

Andra motiv – än den enskildes rättigheter – för överväganden av någon form av lagreglering är de viktiga funktioner som föreningar, organiserade som ideella, har anförtrots av samhället.

Det har alltid varit naturligt att det funnits en lagstiftning för ekonomiska föreningar. Lagen om dessa – både den tidigare och den nya – innehåller noggranna regler dels motsvarande aktiebolagens för aktiebolagen, dels bl. a. om medlems rättigheter och skyldigheter samt minoritetsskydd.

Även om det självfallet är skillnad mellan ekonomiska och ideella föreningar, visar lagen om ekonomiska föreningar att man där utan att på

något sätt begränsa föreningsfriheten kan ha regler ungefär motsvarande dem vi vill att man skall pröva vad gäller en lag om ideella föreningar.

Det är därför varken för organisationerna eller för föreningsfriheten något nytt om man nu prövar att finna lämpliga sådana regler även för de organisationer, som ingår i den stora gruppen ideella föreningar.

I riksdagen har vid ett flertal tillfällen motionskrav framförts om utredning av frågan om lagstiftning för ideella föreningar. Fram till 1983 avvisades dessa krav med hänvisning till att pågående utredningsarbete gällande arbetsrättstiftelser och ekonomiska föreningar borde avvaktas innan ställning togs till utredningskravet.

Eftersom det nämnda utredningsarbetet avslutats för många år sedan finns det tidigare motivet för avslag alltså inte längre. Riksdagens socialistiska majoritet har därefter avvisat utredningskraven utan andra motiveringar än att det ansetts att det "saknas skäl för lagstiftning om ideella föreningar".

Vi vill nu upprepa kravet på att en utredning företas om behovet och lämpligheten av en lagstiftning om ideella föreningar i främst syfte att skydda den enskildes rättigheter och ställning. Eftersom föreningslivet är så avgörande för vårt samhälle och för praktiskt taget alla medborgare är det av största betydelse att alla har förtroende för organisationerna. En lagreglering av grundläggande principer skulle kunna vara ett medel att stärka såväl medlemmarnas som övrigas tilltro till organisationerna och deras verksamhet och därigenom vara till gagn för alla inbegripet även föreningarna och deras funktionärer.

Föreningsfriheten är grundlagfäst och får självfallet inte begränsas genom en lagstiftning. Men inom ramen för föreningsfriheten måste bl. a. möjligheterna prövas att ge garantier i lagstiftning för den enskilde medlemmens ställning inom och gentemot "sin" organisation. Liksom en sådan eventuell lagstiftning inte får verka hindrande på föreningsliv och organisationsväsende får den inte heller ges byråkratiska inslag.

De överväganden som gjorts i Finland där enighet rått om sådan lagstiftning bör enligt vår mening även beaktas i utredningsarbetet.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utredning av frågan om grundläggande lagstiftning beträffande ideella föreningar.

Stockholm den 10 januari 1989

Mot. 1988/89
L201

Martin Olsson (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Stina Eliasson (c)

Anders Svärd (c)

Rosa Östh (c)

Rune Backlund (c)

Ingvar Karlsson (c)
i Bengtsfors

Bengt Kindbom (c)

Ingbritt Irhammar (c)

Birger Andersson (c)

Karin Starrin (c)

Kjell Ericsson (c)